

Studie

Prevenia sociálnopatologických javov v predmete sociálnej pedagogiky a uplatnenie sociálnych pedagógov v praxi – história, súčasnosť, perspektívy

Jolana Hroncová

Abstrakt: V príspevku je venovaná pozornosť problematike prevencie sociálno-patologických javov u detí a mládeže v rámci predmetu sociálnej pedagogiky a funkcií sociálneho pedagóga v ich historickom vývoji a v súčasnosti. Prevencia sociálnej patológie patrila k ťažiskovým problémom, ktorým sociálna pedagogika v Európe, ale aj v Slovenskej republike a Čechách venovala i venuje pozornosť.

Kľúčové slová: prevencia, profylaxia, kompenzácia, sociálna pedagogika, sociálny pedagóg, sociálna patológia, socializácia

Abstract: The contribution deals with the problems of socio-pathological phenomena among children and youth in the context of social pedagogy as a subject in its historical development as well as nowadays. Social pathological prevention has been one of the crucial problems focused by social pathology both in Europe and in Slovakia and Czech Republic.

Key words: prevention, prophylaxis, compensation, social pedagogy, social pedagogue, social pathology, socialization

Sociálna pedagogika v Európe má už vyše 160ročnú históriu, ktorá sa začala odvíjať v roku 1844 (niektoré pramene uvádzajú rok 1848 resp. 1850) v Nemecku, kedy K. Mager vytvoril prvú pedagogickú koncepciu sociálnej pedagogiky. Pod sociálnou pedagogikou rozumel „*súhrn nových pedagogických úloh a zariadení ako odpovedať na problémy modernej spoločnosti*“

(Schilling, 1999, s. 65). V priebehu svojho vývoja od 19. storočia do súčasnosti venovala sociálna pedagogika pozornosť mnohým sociálno-výchovným problémom, ktoré sa pokúšala riešiť. Rôznorodosť a diferenciácia sociálno-výchovných problémov v jednotlivých obdobiach a krajinách a tiež mnohoznačnosť pojmu „sociálny“ (sociálna pedagogika vznikla spojením dvoch slov „sociálny“ a „pedagogika“, čo predurčovalo spájanie sociálnej starostlivosti a výchovy človeka) sa odrazili v rôznych názorových prúdoch a prístupoch pri vymedzovaní jej predmetu. Uvedieme aspoň niektoré z nich:

- Sociálna pedagogika ako veda, ktorá skúma spoločenské ciele výchovy a zdôrazňuje sociálnu determináciu výchovy a vývinu človeka (P. Natorp, P. Barth, K. Mollenhauer).
- Sociálna pedagogika ako poskytovanie praktickej sociálno-výchovnej starostlivosti, zameranej na riešenie sociálnych problémov v spoločnosti (A. Diesterweg, J. H. Pestalozzi, R. Owen, S. Tešedík).
- Sociálna pedagogika ako odpoveď na problémy modernej spoločnosti (K. Mager, H. Marburger, J. Schilling, P. Ondrejkovič. . .).
- Sociálna pedagogika ako veda o sociálnych aspektoch výchovy (O. Baláž, B. Kraus).
- Sociálna pedagogika ako veda, ktorá sa zaoberá odchýlkami sociálneho správania (N. Hupertz, E. Schinzler, P. Gabura, ale tiež aj iní).
- Sociálna pedagogika ako sociálno-výchovná činnosť s dôrazom na preventívnu činnosť a intervenciu do socializačných procesov najmä u ohrozených a sociálne znevýhodnených skupín detí a mládeže, ale aj dospelých (P. Ondrejkovič, J. Hroncová, Z. Bakošová).

P. Bergemann obrátil pozornosť sociálnej pedagogiky na vzťah výchovy a sociálneho prostredia a zdôrazňoval jej profylaktický rozmer. Požadoval verejnú spoločenskú kontrolu činnosti rodiny, aby sa predišlo nesprávnemu vývoju detí v dysfunkčných rodinách. Pozornosť venoval aj problémom mimoškolskej výchovy detí a mládeže ako faktorom prevencie sociálnopatologických javov, čo zdôrazňuje aj súčasná sociálna pedagogika (Hroncová, 2005, s. 7).

Do kategórie sociálnopatologických javov, ktorým sociálna pedagogika venovala svoju pozornosť patrili tie deviantné formy správania najmä u detí a mládeže, ktoré sa odklášali od štandardizovaných spoločenských noriem. Išlo predovšetkým o toxikomániu, delikvenciu, kriminalitu, prostitúciu a iné chorobné javy v spoločnosti. Okrem nich venovala pozornosť aj spoločen-

sky nežiadúcim javom ako je riešenie problémov chudoby, nezamestnanosti, osirelosti, bezdomovectva a pod.

1. Prevencia sociálnej patológie u detí a mládeže v historickom vývoji sociálnej pedagogiky

Prevencia sociálnopatologických javov patrila v historickom vývoji sociálnej pedagogiky v Európe, najmä v Nemecku a Poľsku, k jadrovým odvetviam v rámci jej predmetu. Ako uvádza H. Marburgerová, sociálna pedagogika pri svojom vzniku bola v značnej miere reakciou na sociálnopolitickú situáciu v Nemecku, v druhej polovici 19. storočia sa rozvíjala pod vplyvom nemeckého sociálnodemokratického hnutia. Sociálna pedagogika mala napomáhať v boji so „sociálnym nebezpečenstvom“. V tejto súvislosti uvádza myšlienku A. Diesterwega, ktorú napísal v roku 1850: *„Velké nebezpečnostvo je v narastajúcej zberbe v mestách. Táto zberba sa rozmáha v štáte bez všeobecného vzdelania, kde sa nestarajú o duchovnú a mravnú zaostalost mládeže. Je základnou požiadavkou zabrániť tomu“* (Marburger 1979, s. 40). Sociálna pedagogika tým, že obracala pozornosť na okrajové skupiny detí, mládeže, ale aj dospelých, ale aj na odstránenie triednych prístupov ku vzdelávaniu, za ktoré sa tiež jej predstavitelia zasadzovali (napr. P. Natorp, A. Diesterweg a iní), mali prispieť k znižovaniu spoločenských rozporov a zjednocovaniu spoločnosti. Predstaviteľ empirického smeru sociálnej pedagogiky P. Bergemann obrátil pozornosť sociálnej pedagogiky na vzťah výchovy a sociálneho prostredia a zdôrazňoval profylaktický rozmer sociálnej pedagogiky dvoma smermi: na jednej strane zdôrazňoval verejnú spoločenskú kontrolu výchovnej činnosti rodiny prostredníctvom tzv. výchovných rád, aby sa predišlo deviantnému vývoju detí v dysfunkčných rodinách. Na strane druhej žiadal vytvárať rozmanité podmienky a možnosti vo výchove mimo vyučovania pre pozitívne trávenie voľného času u detí a mládeže.

Podľa J. Schillinga (1999, s. 97), sociálna pedagogika bola odpoveďou na problémy modernej spoločnosti a pomáhala odstraňovať vznikajúce riziká. Sociálna pedagogika ako starostlivosť o mládež a ústavná výchova bola chápaná ako náhrada rodinných a príbuzenských služieb, ktorými sa malo predchádzať mravnému poškodeniu mládeže. Ako ďalej uvádza Schilling pre sociálnu pedagogiku v minulosti bol typický „negatívny“ obraz, čo znamená jej zameranie na oblasť sekundárnej a terciárnej prevencie. Pripisovali sa jej úlohy „sociálneho hasiča“, „opravára národa“, „opravovne deficitov“, či bola stotožňovaná s „pedagogikou núdzových stavov“. Schilling zdôrazňuje,

že sociálna pedagogika musí byť pedagogikou „pozitívnu“, podľa neho je terciárnou výchovnou a vzdelávacou inštitúciou, jadrom ktorej je sociálna pomoc deťom a mládeži. V zameraní jej predmetu uvádza Schilling na prvom mieste oblasť primárnej prevencie slovami: „*Sociálna pedagogika je verejná (štátna alebo súkromná) starostlivosť o deti a mládež s cieľom ochrániť deti chudobných a mladých ľudí pred zanedbávaním pomocou preventívnych a kuratívnych opatrení*“ (Schilling, 1999, s. 99). Aj ďalší predstaviteľ nemeckej sociálnej pedagogiky H. Schwalb uvádza, že študenti odboru sociálna pedagogika sa vzdelávajú pre činnosti výchovné, poradenské, doškolovalie, resocializačné, plánovacie a organizačné v práci s deťmi, mládežou, rodinami v sociálnopedagogických zariadeniach, predovšetkým pre deti a mládež, teda „*pre činnosti, ktoré patria ku kategóriám socializácie, prevencie, odstraňovaniu desocializácie*“ (in Kraus, 2001, s. 44).

Preventívny rozmer sociálnej pedagogiky je veľmi silný aj v poľskej sociálnej pedagogike. Pojmy „profylaxia“ a „kompenzácia“, ktoré zaviedla do sociálnej pedagogiky v Poľsku jej zakladateľka H. Radlinská, patria k „neotrasiteľným“ pojmom v terminológii poľskej sociálnej pedagogiky. Profylaxia (čiže prevencia) sa chápe ako činnosť, ktorá súvisí s neutralizovaním vplyvov činiteľov vyvolávajúcich potencionálne ohrozenie. Profylaktická činnosť sa môže rozvíjať dvoma smermi: tmením aktivity v oblastiach vedúcich k potencionálnemu ohrozeniu, alebo podnecovaním aktivity v pozitívnych činnostiach v oblasti výchovy mimo vyučovania (Wroczyński, 1968, s. 65). Profylaktická pedagogika už existuje aj ako relatívne samostatná špecializácia v rámci sociálnej pedagogiky.

2. Prevencia sociálnopatologických javov v súčasnej sociálnej pedagogike

Sociálna pedagogika na Slovensku i v Čechách má v porovnaní s európskou, pomerne krátku históriu. Jej základy položil v 70. rokoch 20. storočia O. Baláž, v Čechách M. Přadka. O. Baláž už pri kladení základov svojej koncepcie sociálnej pedagogiky, ktorú tvoril pod vplyvom poľskej a nemeckej sociálnej pedagogiky, ale aj českej a slovenskej sociológie výchovy, zdôrazňoval význam prevencie v predmete skúmania sociálnej pedagogiky. O. Baláž vo svojom príspevku „K problémom sociálnej pedagogiky“ uvádza: „*V plnej miere som súhlasil s názorom Wroczyńského, ktorý videl význam sociálnej pedagogiky nielen v skúmaní výchovy v širšom spoločenskom kontexte, jej podmienenosti prostredím, ale aj jej profylaktických a kompenzačných aspektov. Dnes platí ešte viac ako pred tridsiatimi rokmi, že pre človeka, najmä*

pre mladého človeka je veľmi dôležité, aby výchova predvídala potencionálne ohrozenie a rozvíjala aktivity, ktoré pozitívne prekonávajú negatívne vplyvy. Kompenzácia medzier, neuspokojených potrieb a negatívnych vplyvov je vo výchove dnes nevyhnutná tak v škole, ako aj v rodine a vo voľnom čase. Význam sociálnej pedagogiky sa preto v súčasnom období zvyšuje“ (Baláž, 1996, s. 496). O. Baláž veľkú pozornosť venoval tiež záujmovej činnosti žiakov v čase mimo vyučovania. Záujmová činnosť žiakov je aj dnes považovaná za jeden z najvýznamnejších faktorov prevencie. Poukazuje na to aj E. Kratochvílová (2008, s. 55–60), M. Krystoň (2003), J. Hroncová (2007) a iní autori. Význam voľnočasových aktivít žiakov pri prevencii sociálnopatologických javov zdôrazňujú všetky štátne dokumenty SR, napr. Stratégia prevencie kriminality v SR, Národný program boja proti drogám na roky 2004–2008, ale aj Akčný plán členských štátov EÚ zameraný na protidrogovú stratégiu na roky 2005–2012. Z najvýznamnejších súčasných predstaviteľov sociálnej pedagogiky v Čechách a na Slovensku, ktorí zdôrazňujú preventívny rozmer sociálnej pedagogiky možno, bez nároku na úplnosť uviesť aspoň týchto: Blahoslav Kraus, Zlatica Bakošová, Jolana Hroncová, Peter Jusko, Ingrid Emmerová, Miriam Malová-Niklová, Lucia Kamarášová, Barbora Lešková a ďalší.

B. Kraus pri definícii a charakteristike definície sociálneho pedagóga ho charakterizuje ako odborníka pre výchovné pôsobenie v dvoch oblastiach:

- a) priama sociálnovýchovná činnosť v smere profylaxie alebo kompenzácie;
- b) manažérska sociálnopedagogická činnosť v inštitucionálnych oblastiach, t. j. organizačná, kompenzačná, metodická, vzdelávacia – konštruovanie programov, projektov a pod. (Kraus, 2001, s. 44). Medzi hlavné funkcie sociálneho pedagóga patria podľa Krausa, činnosti integračné (týkajúce sa osôb, ktoré sa nachádzajú v krízových životných situáciách a potrebujú odbornú pomoc) a rozvojové, pri ktorých ide o zaistenie žiadúceho rozvoja osobnosti v smere správneho životného štýlu a užitočného napĺňania voľného času, čo v sebe zahŕňa aj moment prevencie a týka sa prakticky celej populácie, detí a mládeže predovšetkým (Kraus, 2001, s. 44–45). Problematiku prevencie zdôrazňuje B. Kraus aj v jeho knihe „Základy sociálnej pedagogiky“ (Kraus, 2008, s. 147–155) a tiež v knihe, ktorú spracoval v spoluautorstve s V. Poláčkovou a kol. (2001, s. 33–40) pod názvom „Človek – prostredie – výchova“ v kapitole „Profese sociálneho pedagóga“.

V slovenskej sociálnopedagogickej literatúre venuje značnú pozornosť vy-

medzovaniu kompetencií sociálneho pedagóga najmä Z. Bakošová, ktorá patrí k najvýznamnejším predstaviteľom sociálnej pedagogiky na Slovensku v súčasnosti. Medzi špecifické kompetencie sociálneho pedagóga zahŕňa tieto kompetencie: edukačná kompetencia seba výchovy a seba vzdelávania, kompetencia poradenstva, kompetencia prevencie, kompetencia prevýchovy a kompetencia manažmentu. V súvislosti s kompetenciou prevencie uvádza, že sociálny pedagóg sa môže uplatniť na všetkých úrovniach prevencie: v primárnej, sekundárnej i terciárnej. Preventívnou kompetenciou sociálnych pedagógov sa Bakošová zaoberá v knihe Sociálna pedagogika ako životná pomoc, ktorá vyšla už v troch vydaniach (2005, 2006, 2008).

Na prevenciu ako imanentnú súčasť predmetu sociálnej pedagogiky, ale aj sociálnej práce poukazuje tiež P. Ondrejko. Podľa neho v súčasnom období majú obe disciplíny spoločné funkcie a sú spoločenskou odpoveďou na potreby industriálnej a postindustriálnej spoločnosti s cieľom intervenovať do procesu socializácie, najmä u mladej generácie. „Intervencia do procesu socializácie ako celoživotného procesu začleňovania sa do spoločnosti predstavuje nielen úzko ponímané výchovné intencionálne pôsobenie, ale súčasne aj intervenciu do sociálnych problémov jednotlivca a angažovanú intervenciu do sociálneho prostredia, do „prežívaného sveta“ (*Lebenswelt*), vrátane *sociálnopatologických javov*“ (Ondrejko, 2000, s. 185). Preventívny charakter rozmer sociálnej pedagogiky zdôrazňuje tiež J. Hroncová (2004, s. 65), I. Emmerová, M. Maľová-Niklová (Maľová, 2007), L. Kamarášová (2007) a P. Jusko (2005, s. 163), ktorý sa touto problematikou zaoberal na vedeckej konferencii Sociálny pedagóg (2004) v príspevku „Význam sociálnej pedagogiky v prevencii drogových závislostí“. K najnovším publikáciami v slovenskej sociálno-pedagogickej literatúre patrí kniha mladých predstaviteľiek sociálnej pedagogiky a vysokoškolských učiteliek M. Niklovej (Maľovej) a L. Kamarásovej *Sociálny pedagóg a prevencia sociálnopatologických javov* (2007).

Významnú pozornosť uplatneniu sociálneho pedagóga v oblasti prevencie sociálnej patológie venovali aj viacerí autori na medzinárodnej konferencii Socialia 2007, ktorá sa konala 7. – 8. 11. 2007 pod názvom Prevencia sociálnopatologických javov u detí, mládeže a dospelých na Pedagogickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici v spolupráci s Pedagogickou fakultou Univerzity Hradec Králové a Slovenskou pedagogickou spoločnosťou pri SAV v Bratislave. Pozornosť tejto téme venovali autori aj v hlavných referátoch, ktoré odzneli v pléne a síce J. Hroncová vystúpila na tému *Prevencia sociálnopatologických javov u detí a mládeže v predmete sociálnej pe-*

dagogiky – história, súčasnosť – perspektívy, B. Kraus – P. Sýkora *Sociální pedagogika a její úloha v prevenci na základní škole*. V sekciách sa touto problematikou zaoberali najmä I. Emmerová *Spoločenská potreba uplatnenia sociálneho pedagóga v školskom prostredí*, L. Kamarášová *Kompetencie sociálneho pedagóga v prevencii sociálnopatologických javov*, M. Niklová-Malová *Sociálny pedagóg v prevencii sociálnopatologických javov – minulosť, súčasnosť, perspektívy* a iní. V záveroch tejto konferencie bol položený akcent na požiadavku, že vzhľadom na nárast sociálnopatologických javov u detí a mládeže je nutná profesionalizácia prevencie na základných a stredných školách a miesto špecializovaného preventistu by mal zastávať sociálny pedagóg. Socialia 2007 vo svojich záveroch tiež poukázala na nutnosť zaradiť funkciu sociálneho pedagóga do nomenklatúry povolání a legislatívne ju zakotviť, pretože ide o dynamicky sa rozvíjajúci odbor, ktorý je vo vyspelých európskych krajinách veľmi žiadaný a právne ošetrený. Jeho etablovanie na Slovensku i v Čechách si vyžaduje spoločenská potreba i výchovná prax.

Aj keď v teoretickej rovine je v odbornej sociálnopedagogickej literatúre problematika prevencie sociálnopatologických javov neustále zdôrazňovaná, praktické možnosti uplatnenia našich sociálnych pedagógov v praxi v oblasti prevencie sú veľmi malé. V zmysle platnej legislatívy a Vyhlášky o odbornej a pedagogickej spôsobilosti sa profesia sociálneho pedagóga uvádzala iba pri zariadeniach výchovnej prevencie, ktoré bližšie definoval zákon o školských zariadeniach z roku 1993. Do zariadení výchovnej prevencie patrili centrum výchovnej a psychologické prevencie, diagnostické centrum a liečebno-výchovné sanatórium. Tento zákon stratil účinnosť 1. 9. 2008, kedy nadobudol účinnosť Zákon č. 245 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Monitoring kvalifikačného a odborného obsadenia týchto zariadení v rámci SR, ktorý sme v minulých rokoch uskutočnili, naznačuje, že na mnohých pracoviskách tohto typu sociálni pedagógovia nepracovali. Je na škodu vecí, že sociálni pedagógovia úplne absentovali na základných a stredných školách, tiež v detských domovoch a reedukačných zariadeniach. Ich kvalifikácia nebola uznávaná ani v zariadeniach pre výchovu mimo vyučovania, hoci sociálna pedagogika a pedagogika voľného času historicky boli, aj v súčasnosti sú navzájom úzko prepojené disciplíny. Pozitívne možno hodnotiť skutočnosť, že kvalifikáciu sociálneho pedagóga ako vzdelanie príslušného smeru uznávajú resocializačné zariadenia, penitenciárna starostlivosť, oddelenie sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny a iné inštitúcie.

3. Potencionálne možnosti a perspektívy uplatnenia sociálneho pedagóga v praxi

Už J. A. Komenský tvrdil, že „Prevýchova je omnoho ťažšia než výchova“. Pre nás výchovných pracovníkov i sociálnych pedagógov z toho vyplýva potreba preniesť ťažisko preventívneho pôsobenia na primárnu prevenciu. Lepšie je požiariu predchádzať, než ho hasiť. Sociálna pedagogika by mala predchádzať vzniku potencionálneho nebezpečenstva sociálnopatologických javov už od najútlejšieho veku. Prudký nárast sociálnopatologických javov u detí a mládeže v transformačnom období i v súčasnosti vyvolal potrebu profesionalizácie procesov prevencie už v školskom prostredí, čo zdôrazňujú aj dokumenty Európskej únie, napr. Akčný plán členských štátov EÚ a nová protidrogová stratégia EÚ na obdobie rokov 2005–2012.

Prenesenie ťažiska zodpovednosti za realizáciu primárnej prevencie na základných a stredných školách na plecia koordinátorov prevencie, ktorí musia väčšinou na plný úväzok aj učiť, nie sú väčšinou za túto funkciu finančne odmenení a často nemajú ani požadovanú erudíciu a pozitívny vzťah k nej, znamená iba formálne, nie skutočné riešenie problému.

Na potrebu profesionalizácie prevencie a zavedenie funkcie sociálneho pedagóga medzi pedagogických pracovníkov školy upozornila aj Expertná skupina pre odbornú a organizačnú prípravu analytickej štúdie a koncepcie prevencie sociálnopatologických javov u detí a mládeže pri Národnej spoločnosti pre prevenciu kriminality trestné právo a súdnictvo v Žiline, ktorá sa koncepciou prevencie zaoberala na viacerých zasadnutiach a vytvárala návrh koncepcie prevencie sociálnopatologických javov u detí a mládeže v pôsobnosti rezortu Ministerstva školstva SR. Riaditeľom Národnej spoločnosti pre prevenciu kriminality trestné právo a súdnictvo je P. Kuruc, predsedkyňou expertnej komisie bola J. Hroncová. Významnú úlohu pri spracovaní analytickej štúdie koncepcie prevencie sociálnopatologických javov u detí a mládeže v pôsobnosti rezortu MŠ SR na obdobie rokov 2007–2010 sa zaoberal aj Š. Matula. Z výsledkov realizovanej SWOT analýzy stanovenia priorít prevencie sociálnopatologických javov v Slovenskej republike za účasti školských koordinátorov prevencie vyplynulo, že za slabé stránky, až hrozby v oblasti školskej prevencie sa považujú:

- zlé podmienky práce v školách a školských zariadeniach,
- problematické financovanie,
- všeobecné podceňovanie problematiky prevencie sociálnopatologických javov,

- nedostatočné legislatívne zakotvenie prevencie (*Koncepcia prevencie sociálnopatologických javov...*).

V tejto súvislosti treba pozitívne hodnotiť skutočnosť, že v Slovenskej republike už nový zákon č. 245 o výchove a vzdelávaní (školský zákon), ktorý nadobudol účinnosť 1. 9. 2008, vymedzuje nový systém výchovného poradenstva a prevencie na školách a v školských zariadeniach. Do tohto systému okrem iných zložiek výchovného poradenstva, patria aj dve nové kategórie pedagogických zamestnancov a síce:

- výchovno-poradenský zamestnanec (školský psychológ a sociálny pedagóg),
- a terapeuticko-výchovný zamestnanec (špeciálny pedagóg a liečebný pedagóg). Okrem týchto kategórií zamestnancov do tohto systému patria výchovný poradca a koordinátor prevencie.

Aj keď v súčasnosti už existuje aj vyhláška MŠ SR č. 325/2008 o školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie, nie sú ešte presne vymedzené kompetencie sociálneho pedagóga na školách a v školských zariadeniach. Podstatné je, že sa možnosti pôsobenia sociálnych pedagógov v praxi rozšírili a nesporne umožnia aj ich efektívnejšie pôsobenie v oblasti primárnej prevencie. V návrhu profesijných štandardov pedagogických zamestnancov: výchovno-poradenský zamestnanec sociálny pedagóg, je primárna a sekundárna prevencia sociálnopatologických javov na školách zastúpená v primeranej miere.

Sociálna pedagogika v nasledujúcich rokoch by nemala byť, ako uvádza Schilling, „negatívnu“ resp. „defenzívnu pedagogikou“ a iba zmierňovať a odstraňovať následky sociálnopatologických javov, ale najmä pedagogikou „ofenzívnu“ a „pozitívnu“. Jej ťažisko by malo spočívať v oblasti primárnej prevencie sociálnopatologických javov u detí a mládeže v školských a mimoškolských zariadeniach. V súčasnosti je nevyhnutné, aby profesia sociálneho pedagóga bola legislatívne zakotvená nielen v rezorte Ministerstva školstva, ale aj Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny (oblasť sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately, oblasť resocializácie), Ministerstva spravodlivosti (v oblasti probačnej a mediačnej služby), Ministerstva vnútra (policajt preventista) a tiež v iných rezortoch. Sociálna pedagogika prežíva v transformačnom a integračnom období v postkomunistických krajinách svoju renesanciu, no stále zápasí s viacerými problémami, ktoré musí nevyhnutne riešiť. Veľmi výstižne ich špecifikoval B. Kraus v knihe *Človek,*

prostředí, výchova, s kterými sa plne stotožňujeme aj v Slovenskej republike. Ide predovšetkým o riešenie týchto úloh:

- precíznejšie vymedziť predmet sociálnej pedagogiky a jej základnú terminológiu,
- objasniť jej vzťah k iným vedám, a najmä sociálnej práci a sociálnej andragogike,
- vymedziť prioritné problémy, ktorým v podmienkach euroregiónu i globálnej spoločnosti treba venovať pozornosť so zreteľom na národné špecifiká,
- spracovať profesiogram sociálneho pedagóga, vyvíjať snahu o rozšírenie možností jeho uplatnenia v praxi, napríklad v prevencii sociálnopatologických javov detí a mládeže (Kraus, Poláčková et al., 2001, s. 15).

Úloh, ktorými sa sociálna pedagogika musí zaoberať, je mnoho a nemožno ich riešiť naraz. Vstupom našich krajín do Európskej únie sa viac zvýrazňuje nevyhnutnosť rozvoja pomáhajúcich profesií, napr. pri riešení rómskeho problému, nárastu sociálnopatologických javov u detí a mládeže, problémov súvisiacich s krízou rodiny a pod. Aj v oblasti teórie a praxe sociálnej pedagogiky sa vynárajú v budúcom období neustále nové úlohy, ktoré treba riešiť za vzájomnej spolupráce medzi členskými krajinami EÚ z aspektu sociálnej pedagogiky, ale aj sociálnej práce, s osobitným dôrazom na spoluprácu odborníkov z Českej a Slovenskej republiky. Vzájomné mobility pracovníkov vysokých škôl, študentov i odborníkov z praxe, ktoré vyplývajú z Bolonskej deklarácie a ďalších dokumentov, túto spoluprácu nielen umožňujú, ale aj vyžadujú.

Príspevok je jedným z priebežných výstupov výskumnej úlohy VEGA č. 1/4527/07 pod názvom „Profesijné kompetencie sociálnych pedagógov v oblasti prevencie sociálnej patológie u detí a mládeže.“

Literatúra

- BALÁŽ, O. K problémom sociálnej pedagogiky. *Pedagogická revue*, 1996, roč. 48, č. 9–10.
- BAKOŠOVÁ, Z. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Public promotin, 2008.
- HRONCOVÁ, J. *Sociálna pedagogika*. Banská Bystrica: PF UMB, 2004.
- HRONCOVÁ, J. Sociálna pedagogika – vývin a súčasný stav. *Pedagogická revue*, 2005, roč. 57, č. 1.
- HRONCOVÁ, J. Prevencia sociálnopatologických javov v predmete sociálnej pedagogiky – história, súčasnosť, perspektívy. In *Zborník z medzinárodnej konferencie Socialia 2007. Prevencia sociálnopatologických javov u detí, mládeže a dospelých*. Banská Bystrica: PF UMB, 2008.

- JUSKO, P. Význam sociálnej pedagogiky v prevencii drogových závislostí. In *Sociálny pedagóg*. Bratislava: UK, 2006.
- KAMARÁŠOVÁ, L. Úloha sociálneho pedagóga v prevencii sociálno-patologických javov u detí a mládeže. In *Akčný pole sociálnej práce aneb sociálnopedagogické otázky súčasnosti*. Olomouc: PF, 2007.
- Koncepcia prevencie sociálnopatologických javov u detí a mládeže v pôsobnosti rezortu MŠ SR na obdobie rokov 2007–2010*. Návrh zverejneného právneho dokumentu. Vypracoval Š. Matula.
- KRATOCHVÍLOVÁ, E. Záujmová činnosť žiakov ako faktor prevencie. *Socialia 2007*. Banská Bystrica: PF UMB, 2008.
- KRAUS, B. *Základy sociálnej pedagogiky*. Praha: Portál, 2008.
- KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. a kol. *Človek, prostredie a výchova*. Brno: Paido, 2001.
- KRAUS, B. *Profesní model sociálního pedagoga*. *Socialia*. 2001. *Sociální práce a odvětví společenskovední disciplíny*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001.
- KRAUS, B., SÝKORA, P. Sociální pedagogika a její úloha v prevenci na základní škole. In *Zborník z medzinárodnej konferencie Socialia 2007. Prevencia sociálnopatologických javov u detí, mládeže a dospelých*. Banská Bystrica: PF UMB, 2008.
- KRYSTOŇ, M. *Edukácia detí a mládeže vo voľnom čase*. Banská Bystrica: PF UMB, 2003.
- MALOVÁ, M. Súčasné možnosti uplatnenia sociálneho pedagóga v praxi. In *Zborník z odborného seminára s medzinárodnou účasťou „Sociální pedagogika v současné společnosti“*. Zlín: UTB, 2007.
- NIKLOVÁ, M., KAMARÁŠOVÁ, L. *Sociálny pedagóg a prevencia sociálnopatologických javov*. Banská Bystrica: PF UMB 2007.
- MARBURGER, H. *Entwicklung und Konzepte der Sozialpädagogik*. Prel. J. Hroncová. München: Juventa Verlag, 1979.
- ONDREJKOVIČ, P. K otázkam vzťahov sociálnej pedagogiky a sociálnej práce. *Pedagogika*, 2000, č. 2.
- SCHILLING, J. *Sociálna práca. Hlavné smery vývoja sociálnej pedagogiky a sociálnej práce*. Trnava: TU, 1999.
- WROCYŃSKI, R. *Sociálna pedagogika*. Bratislava: SPN, 1968.

HRONCOVÁ, J. Prevencia sociálnopatologických javov v predmete sociálnej pedagogiky a uplatnenie sociálnych pedagógov v praxi – história, súčasnosť, perspektívy. *Pedagogická orientace* 2009, roč. 19, č. 1, s. 7–17. ISSN 1211-4669.

Autorka: prof. PhDr. Jolana Hroncová, PhD., Pedagogická fakulta UMB, Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica, e-mail: jhroncova@pdf.umb.sk